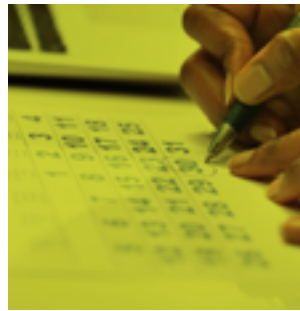
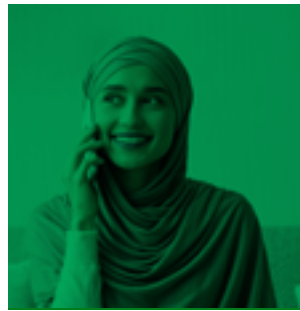

OFFICE OF THE
TAX OMBUD
Ensuring fairness

Morarolli wa tša Motšhele
**TLHOPHIŠO
YA DITOKELO
TŠA MOLEFELA
MOTŠHELO,
DITSHWANELO
LE BOITLAMO
2022**

DITENG

MATSENO	2
A. DITOKELO LE DITSHWANELO TŠA GAGO BJALE KA MOLEFELA MOTŠHELO	3
1. O NA LE DITOKELO TŠA GO FIHLELELA TSHEDIMOŠO	3
2. O NA LE DITOKELO TŠA GO AMOGELA DITIRELO TŠA BOLENG NAKO LE NAKO GO TŠWA KA SARS	5
3. O NA LE TOKELO YA MOKGWATŠHOMO WA PAALE, WA GO TLHOKA TSHEKAMO GAPE WA MOTŠHELO WA TOKA	6
4. GA O HLOKE GO LEFELA PALO YA GO FETA YA MALEBA YA MOTŠHELO 6 YEO E SWANETŠEGO GO LEFELWA SARS	7
5. DITOKELO TŠA GAGO TŠA PRAEBETE LE SEPHIRI	8
6. DITOKELO TŠA GO HWETŠA KEMEDI	9
7. O SWANETŠWE KE SEPHETHO	10
8. O NA LE TSHWANELO YA GO DIRA DIKGOPELO TŠE ITŠENG/DITŠHIŠINYO/ DIKGOPELO GO SARS	11
9. O NA LE TSHWANELO YA GO NGONGOREGA NTLE LE GO FIEGA GO HLOKOFATŠWA	12
10. O NA LE DITOKELO TŠA GO GANA/TLHOHLA TEKOLO/DIPHETHO	13
B. BOITLAMO BJA GAGO BJALE KA MOLEFELA MOTŠHELO	14
SEPHETHO	16

MATSENO

Mošomo wa Morarolli wa tša Motšhelo o tlhomilwe go “...fihlelela tekano magareng ga maatla a taolelo ya SARS le mešomo le boitlamo bja molefela motšhelo, ditokišo le ditokelo”.¹ Go nyalelana le morero wo, tokumente ye e fana ka tshedimošo go balefela motšhelo ka ga ditokelo tša bona, ditshwanelo le boitlamo tša mabapi le merero ya bona ya motšhelo le dikamano le Ditirelo tša Motšhelo tša Afrika Borwa (SARS) le Ofisi ya Morarolli wa tša Motšhelo.

Se ga se laolelwe go ya ka “Dikotelo tša Molaokakanywa” eupša ke fela tlhopho ya melawana yeo e lego ka go ditokumente tše mmalwa, go akaretša Molaotheo, molao wa motšhelo le ditokumente tše dingwe tša mmušo. Ditokelo le ditshwanelo dife goba dife tšeo di šupeditšwego fa di ka ba di kgethegile gomme di ka kgaoletšwa go ya ka fao go dumelegago go ya ka molao.

Tokumente ye e akaretša ditšhupetšo go dikarolo tše itšeng tša Molao wa Taolo ya Motšhelo, 28 wa 2011 (TAA) le Molao² yeo e laetšago ditokelo le ditshwanelo tše go balefela motšhelo, gammogo le kakaretšo ya tlhaloso ya ditokelo tše.³ Dikarolo tša maleba di laeditšwe ka go dihlogotaetši go šupetša gabonolo. Ka kgopelo lemoga gore le ga se lenaneo leo le akantšwego go akaretša tšohle eupša ke tšhupetšo ya ka pejana go dikarolo tšeo di theilwego go maitemogelo a OTO.

Tokumente ye ga e eme legatong la, ga e na maatla a go fetiša goba ga e gatelele molao ofe goba ofe, melawana ya go tlwaelega goba ditshepetšo tša go nyalelana le taolo ya motšhelo gomme balefela motšhelo ba eletšwa go nyaka thušo ya maitemogelo ge eba ba hloka go tiišeletša ditokelo tša bona. Go a amogelega gore nako le nako tiišeletšo ya ditokel tša motho e nyaka magato a tefelo ya godimo ya kgorotsheko.

1. Memorantamo wa Tlhaloso ka ga Molaokakanywa wa Kaonafatšo ya Molao ya Motšhelo, 2011, yeo e gatišitšwego ke Kgoro ya Bosetšhaba ya Ditšhelete ka la 27 Janaware 2012.
2. Molao ya Tharollo ya Ngangišano yeo e laolago tshepetšo pele ga Boto ya Motšhelo goba Kgorotsheko ya Motšhelo yeo e Phatlaladitšwego semolao ka fase ga s103 ya TAA, GN550 ka go GG37819 ya 11 Julae 2014.
3. Karolo 2 ya TAA.

A. DITOKELO LE DITSHWANELO TŠA GAGO BJALE KA MOLEFELA MOTŠHELO

1. O na le tokelo ya go fihlelela tshedimošo

- O na le tokelo ya go tseba gore o swanetše go dira eng go kgona go obamela melao ya motšhelo.
- O na le tshwanelo ya go hwetša tshedimošo yeo e lego ka SARS ya go nyalelana le merero ya gago ya motšhelo, gomme o elelwa gore dikgopelo tše dingwe tša tshedimošo di nyaka kgopelo ka fase ga Molao wa Tšweletšo ya Phihlelelo ya Tshedimošo gomme SARS e ka ganana le kgopelo ge eba e nyalelana le tshedimošo ya sephiri ya ka SARS.⁴
- O na le tokelo ya go tsebišwa ka diphetho tša SARS le go amogela ditlhaloso tša go kwagala bakeng sa diphetho goba ditetelo go lebeletšwe gore sengwe le sengwe seo se nyalelanago le diphetho tša SARS se ka nyaka dikgopelo ka fase aga Molao wa Tšweletšo ya Taolelo ya Toka.⁵

4. Karolo ya 7 ya Molaotheo wa Repabliki ya Afrika Borwa; Dikarolo tša 25(1), 42(1), 42, 48, 60(2), 61(1) & (4), 65, 73, 96, 106(5), 131, 162, 163(5), 164(6), 165, 172(1), 214(1) tša TAA; gammogo le Molao wa 6 le Molao wa 7.

5. Dikarolo tša 68 le 73 tša TAA le Molao wa Tšweletšo ya Phihlelelo ya Tshedimošo wa 2 wa 2000.

-
- O na le tokelo ya go amogela tshedimošo ka botlalo gape ya paale ka ga ditirelo tšeo di fago ke SARS le Morarolli wa tša Motšhelo tšeo di hwetšagalago ka methopo ya go fapana go akaretša di wepsaete, diofisi tša makala le disenthara tša kgokaganyo.⁶
 - O na le ditshwanelo tša go botšwa ka ga maemo le khwalithi ya ditirelo tše ka fao di swanetšego go ba ka gona.⁷

6. Karolo ya 33 ya Molaotheo e balega go swana le ya Molao wa Tšweletšo ya Taolelo ya Toka wa 3 wa 2000.

7. Molawana wa bohloano wa Batho Pele bjale ka ge o laeditšwe ka go Letlakala le le Tšhweu ka ga Phetošo ya Ditirelo tša Setšhaba GG 18340, GN 1459 of 1997; Tšhatha ya Ditirelo - sars.gov.za

2. O na le ditshwanelo tša go amogela ditirelo tša khwaliki nako le nako go tšwa ka SARS⁸

O na le tshwanelo ya go amogela thušo ya potlako, ya botho gape ya seprofešenale mererong ya gago le SARS, go boledišwa ka tsela yeo o ka kgonago go kwešiša gabonolo, go amogela poledišano ya go kwagala go tšwa ka SARS, gape le go bega ditirelo tšeo di sa tlhamatsegego.

Mehlala ya tlhagišo e ka akaretša, mabakeng a mangwe, molefela motšhelo a ka:

- Tsebišwa ge e ba o kgethilwe bakeng sa oditi goba tiišetšo;
- Tsebišwa nako le nako ka ga tšwelelo ya oditi yeo;
- Tsebišwa ka ga dipoelo tša kganano mo matsatšing a 60 a kgwebo morago ga thomelo ya kganano ya maleba go SARS; le
- go Tsebišwa mo matsatšing a 30 morago ga go tlhoma boipiletšo bja go tiišetšwa ge e ba ngangišano e a dumelelega bakeng a thollo ya tlhatlolano ya ngangišano.

8. Karolo 195(1)(d) ya Molaotheo, dikarolo tša 22, 23, 25(5),114, 115(1), 131, 166, 187(1), 256(2) tša TAA, Molao wa 9, Molao 13(1), gammogo le melawana ya bone le ya bošupa ya Batho Pele bjale ka ge e laeditšwe ka go Letlakala le le Tšhweu ka ga Phetošo ya Ditirelo tša Setšhaba GG 18340,Tsebišo ya 1459 ya 1997.

3. O na le tokelo ya mokgwatšhomo wa motšhelo wa paale, wa go se kgethologanye gape wa toka⁹

- Ke tokelo ya gago go ba le dipeelano tša molao wa motšhelo tšeo di dirišwago ka go se fetoge, ka paale gape ka tumelano. Dikgaoletšo dife goba dife tša ditokelo tša molefela motšhelo, bjale ka ge di laeditšwe ka go tokumente ye, di ka dumelelwa fela ge eba dipeelano tše itšeng tša molao di dumelela seo. Moofisiri wa SARS yo a tšeago sephetho ka ga merero ya gago ya motšhelo o swanetše go dira seo ntle le thulano ya dikgatlhego yeo e ka diregago ka lebaka la kgethololo.
- O swanetše go fihlelela kgorotsheko goba foramo enngwe ka taolelo ya maleba go tiišetša ditokelo tša gago le ditshwanelo.
- Balefela motšhelo ba na le ditshwanelo tša go:
 - Tšea magato a taolelo ao a tšewago ke SARS, ao a amago ditokelo tša bona gampe, gomme ba a lekodiše go ya ka dipeelano tšeo di laeditšwego ka go Molao wa Tšweletšo ya Taolelo ya Toka.
 - Dira dikgopelo go Kgorotsheko ya Motšhelo go gapeletša SARS go obamela Melao ya Tharollo ya Ngangišano.

9. Dikarolo tša 33, 34 le 38 tša Molaotheo; Dikarolo tša 2(b), 7, 8(3), 10, 11, 41(3), 44, 45(2), 47, 49(3), 55, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 101-150, 163(2)(a) & (b), 164(2), 164(6), 167, 168, 172, 174, 176, 177(3), 179-184, 179(2), 185, 186, 187(1), 188-189, 191(2), 200-205, 210, 211, 212, 213, 215(2), 218, 222, 223(1), 229, 232, 236, 237, 240, 256(2) tša TAA le Melao ya Tharollo ya Ngangišano ka moka.

4. Ga go sa hlokega gore o lefele palo ya go fetiša ya maleba yeo e swanetšego go lefelwa go SARS¹⁰

- O na le tokelo ya go lefela fela palo yeo e swanetšego go lefelwa go ya ka molao ya motšhelo, go akaretša ditswala le dikotlo. Palo efe goba efe yeo e lefetšwego ke wena ya go fetiša goba yeo e utullotšwego ke SARS ka mokgwa wa dikgato tša koleka e swanetše go lefelwa morago.
- Mokgwatšhomo wa motšhelo wa Afrika Borwa o šoma ka molawana wa “lefela gona bjale gomme o ngangišane ka morago” se se ra gore, le ge e le gore o ngangišana le tekolo yeo e dirilego sekoloto, o swanetše go e lefela pele. O na le tshwanelo, le ge go le bjalo, ya go kgopela gore SARS e fege boitlamo bja gago bja go lefela sekoloto go fihlela tshepetšo ya tharollo ya ngangišano e fetšwa. SARS ga se e dumelelwe go tšea magato afe goba afe a go koleka go tloga ka letšatšikgwedi leo o rometšego kgopelo e bjalo, go fihlela matšatši a lesome morago ga ge e go tsebišitše ge eba kgopelo e gannwe, goba kgopelo ya morago yeo e bego e dumetšwe e fedišitšwe.¹¹
- O na le tshwanelo ya go tsebišwa ka ga sekoloto sa motšhelo le maikemišetšo a SARS a go dira kahlololelo ya tsheko goba go diriša peakanyo ya leloko la boraro la go koleka sekoloto.¹²
- O na le tokelo ya go dira kgopelo go SARS ya go dira peakanyo ya go lefela sekoloto sa gago sa motšhelo ka mokitlana, goba go beakanya go lefela palo e nnyane ga yeo e swanetšego go lefelwa.¹³

10. Dikarolo tša 93, 98, 164, 166, 169, 177, 179-184, 187(1), 190(1), 191(2), 210, 211, 211, 222, 223(1) tša TAA.

11. Karolo ya 164(6) ya TAA.

12. Dikarolo tša 172 le 179 tša TAA.

13. Dikarolo tša 167-168; le dikarolo tša 200-207 tša TAA.

5. Ditokelo tša gago tša praebete le sephiri¹⁴

- Balefela motšhelo ba na le ditokelo tša go letela gore potšišo, nyakišišo efe goba efe ya SARS goba kgato ya tiišetšo di tla obamela molao. Magato a bjalo ga a swanela go šwahlela ka fao go sa hlokegego gomme a swanetše go tšewa ka tatelo ya semolao gape ya paale.
- O na le tokelo ya go letela gore tshedimošo efe goba efe yeo o e fago SARS le Morarolli wa tša Motšheloe ka se ribollwe ntle le ge e dumeletšwe ke wena goba ke molao.
- Ka kgopelo lemoga gore SARS ga e dumelelwe go hwetša tshedimošo ya go nyalelana le merero ya gago ya motšhelo go tšwa go leloko la boraro bjale ka dipanka le bengmešomo.¹⁵
- O na le ditshwanelo tša go faela ngongorego ya bosenyi kgatlhanong le mošomi ofe goba ofe wa SARS goba Morarolli wa tša Motšhelo, goba motho yo mongwe le yo mongwe yo a dirišago tshedimošo ya gago kgatlhanong le molao wa TAA

14. Dikarolo tša 21, 40-66, 67-72, 115(2)124(1), 132, 236 tša TAA le Molao wa Tšhireletšo ya Tshedimošo ya Mong wa 4 wa 2013.

15. Karolo 46 ya TAA.

6. Ditokelo tša go hwetša kemedi¹⁶

O na le tokelo ya go hwetša ditirelo tša kemedi go go thuša ka merero ya motšhelo ge o šomišana le SARS.

Go swanetše go lemogwa gore ge go na le kopanotheeletšo ya Boto ya Motšhelo, molefela motšhelo o swanetše go dira kgopelo ya tumelelo go tšwa go modulasetulo go hwetša kemedi.¹⁷

16. Dikarolo tša 25(3), 52(3), 103, 113(8) tša TAA.

17. Karolo ya 113(8) ya TAA.

7. O swanetše ke sephetho¹⁸

O na le tshwanelo ya go ba le sephetho sa oditi, nyakišišo le magato a koleka ya sekoloto ao a swanetšego go phethagatša ka nako yeo e lekanetšego.

18. Dikarolo tša 29(3), 32, 93, 98, 99, 100, 148, 171, 176(3), 197, 198, 232 tša TAA.

8. O na le tshwanelo ya go dira dikgopelo tše itšeng/ditšhišinyo/dikgopelo go SARS¹⁹

Dipeelano tša molao wa motšhelo tšeo di fanago ka ditharollo go balefela motšhelo ga di direge fela ka go itiriša. Mo mabakeng a, o na le tshwanelo ya go dira kgopelo ya gore tharollo e itšeng e phethagatšwe morerong wa gago.

Mehlala e mengwe ya dikgopelo/dinyakwa tšeo molefela motšhelo a ka di dirago go SARS ke tša:

- Katološo ya go romela ditokumente tšeo dikgopetšwego ke SARS;
- Go tšwetšapele dikahlolelo goba dikakanyo tšeo di sa tlamego;
- Mabaka a tekolo;
- Gore sephetho seo se dirilwego ke SARS seo se sa hlokego dikganetšano goba boipiletšo se fedišwe;
- Tekolo e fokotšwe;
- Katološo ya sebaka sa go romela dikganetšano goba boipiletšo;
- Go dira tšhišinyo ya phedišo ya ngangišano;
- Go gogela morago ga modula setulo wa boto ya motšhelo; le
- Gore dikotlo tše dingwe le ditswala di fedišwe.

19. Dikarolo tša 46(5), 75-90, 93, 95, 98, 104(5), 107(2), 111(7), 113(8), 113(11), 118, 122(2), 130, 142- 150, 164(2), 165, 167, 187(6) & (7)200, 215(1), 223(3), 226, 256(1) le tša TAA le Molao wa 6.

9. O na le tshwanelo ya go ngongorega ntle le go fiega go hlokofofatšwa²⁰

- O na le tokelo ya go ngongorega.
- Ga wa swanela ke go tšhošetšwa gore o se tlhome ngongorego goba go gogela morago ngongorego.
- Ga wa swanela go tšhošetšwa bakeng sa go tlhoma ngongorego le ofisi ya SARS ya taolo ya dingongorego goba Ofisi ya Morarolli wa tša Motšhelo.
- Balefela motšhelo ba na le tokelo ya go ngwadiša dingongorego tša bona ka potlako le go rarollwa ke Ofisi ya Taolo ya Dingongorego ya SARS (CMO) mo matšatšing a 21 a kgwebo go tloga ka letšatši leo ngongorego e tlhomilwego, ka go letšetša SARS CMO go **0860 12 12 16**. Ge balefela motšhelo ba sa kgotsofatšwa ke dipoelo tša SARS, balefela motšhelo ba ka latela tshepetšo ya dingongorego ya Morarolli wa tša Motšhelo ka go kgopela fomo ya ngongorego, yeo e ka taoneloutwago go www.taxombud.gov.za.

Fomo gape e ka kgopelwa ka imeile go complaints@taxombud.gov.za goba ka mogala go **0800 662 837**.

20. Dikarolo tša 16-18 tša TAA le molawana wa bošupa wa Batho Pele bjale ka ge di hwetšagala ka go Letlakala le le Tšhweu ka ga Phetošo ya Ditirelo tša Setšhaba GG 18340, Tsebišo ya 1459 ya 1997.

10. O na le tokelo ya go ganana/tlhohla tekolo/diphetho²¹

O na le tokelo ya go ganana le tekolo goba sepheto seo se lebanego ke kganano le boipiletšo, mo go ya ka dipeelano tšeo di beetšwego le melao ya tshepetšo ya tharollo ya ngangišano.

O na le tokelo ya go tšea magato afe goba afe a taolelo ao a amago ditokelo tša gago gampe, ao a lekolwago go ya ka dipeelano tšeo di laeditšwego ka go Molao wa Tšweletšo ya Taolelo ya Toka.

21. Dikarolo tša 103, 104, 107, 177(3), 190(6), 220, 224 tša TAA.

B. BOITLAMO BJA GAGO BJALE KA MOLEFELA MOTŠHELO²²

- Motho yo mongwe le yo mongwe o na le maikarabelo a go šoma ka fao a ka kgonago le ka bokgoni go lefela metšhelo yeo e lefišwago go ya ka molao.²³
- Bjale ka molefela motšhelo ke maikarabelo a gago go tiišetša gore o tloga o lemoga boitlamo bja gago gomme ge eba ga o na kgonthišo ka tsela efe gob efe goba e eba merero ya gago e hlakahlakane, o swanetše go hwetša maele.
- O swanetše go ngwadiša bjale ka molefela motšhelo ge o swanetše go dira bjalo.²⁴
- O swanetše go botega le go tshephega mererong ya gago le SARS le Morarolli wa tša Motšhelo.
- O swanetše go obamela ditshepetšo ka moka tšeo di ngwaletšwego tša motšhelo le dinako tša go nyalelana le merero ya gago ya motšhelo.²⁵
- Kudu, o swanetše go romela ka botlalo le nepo dipušetšo tša motšhelo le go dira ditefelo tša motšhelo ge go hlokega go dira bjalo.²⁶
- O swanetše go romela ditokumente tšeo di kgopetšwego ke SARS ka fomete lefelong gape ka nako yeo e laeditšwego

22. Ditsopolwa go tšwa go Tšhatha ya Ditirelo ya SARS.

23. Sengwalwa sa 29 sa Tšhatha ya Afrika ya Ditokelo tša Botho le Batho yeo e Laoletšwego ka la 27 June 1981, OAU Doc. CAB/LEG/67/3 rev. 5, 21 I.L.M. 58 (1982), yeo e tsentšwego tšhomong ka la 21 Okoboro 1986 gomme ya dumelelwa ke Afrika Borwa ka tshaeno.

24. Dikarolo tša 22 - 24 tša TAA.

25. Dikgaolo tša 3: Ngwadišo, 4: Dipušetšo le Direkhoto, 5: Kgoboketšo ya Tshedimošo, 9: Tharollo ya Ngangišano, 10: Sekoloto sa Motšhelo le Tefelo; le 11: Hwetšo ya tefelo ya Motšhelo wa TAA di tloga di le bohlokwa kudu.

26. Karolo 25 - 28; le 162 ya TAA.

go kgopelo.²⁷

- O swanetše go tsebiša SARS ka ga diphetogo dife goba dife tša dintlha tše o di ngwadišitšego goba dintlha tša go pankha mo matšatšing a 21.²⁸
- O swanetše go boloka ditokumente ka moka le direkhoto tša go nyalelana le ditaodišo tša gago tša motšhelo sebakanyana Go bohlokwa go kwešiša gore sebaka sa mengwaga ye mehlano se thoma ka letšatši leo o romelago pušetšo ya gago.²⁹
- Ge eba ga se o kgopelwe go romela pušetšo, o kgopelwa go boloka ditokumente ka moka le direkhoto bakeng sa mengwaga ye mehlano go tloga mafelelong a sebaka sa motšhelo seo se nyalelanago le ditokumente le direkhoto tše.³⁰
- Balefela motšhelo ba koporeite ba swanetše go kgonthiša gore ka mehla ba emelwa ke moofisiri wa setšhaba yo a dulago ka Afrika Borwa.³¹

27. Karolo 46(4) ya TAA.

28. Karolo 23 ya TAA.

29. Karolo 29 ya TAA.

30. Karolo 29 ya TAA.

31. Karolo 246 ya TAA.

SEPHETHO

Motheo wa paale, wa mokgwatšhomo ke tekano magarenga ga maatla le mešomo ya taolelo ya ditseno, ka go le lengwe, le ditokelo tša molefela motšhelo le boitlamo ka go le lengwe. Nepo ya tokumente ye ke go dira tekano ka tirelo e tee, ya ntlha kopanywa ya tšhupetšo ya ditokelo, ditshwanelo le boitlamo bja balefela motšhelo ba Afrika Borwa. Ke tokumente ya mathomo ya mohuta wa yona o nnoši ka Afrika Borwa gomme go holofelwa goree e tla direla maAfrika Borwa gabotse ka go fana ka kabelo ya paale ya botlalo ya koleka ya motšhelo.

Copyright Notice and Disclaimer

The information provided in this document is protected by applicable intellectual property laws and may not be copied, distributed or modified for any purpose without the explicit consent of the Tax Ombud. The information was correct at the time of publication but may have subsequently changed. This document is for information purposes only and cannot be considered to be a legal reference. The use of this information by any person shall be entirely at that person's discretion. The Office of the Tax Ombud does not expressly or by implication represent, recommend or propose that services referred to in this document are appropriate to the needs of any particular person. The Tax Ombud does not accept any liability due to any loss, damages, costs and expenses, which may be sustained or incurred directly or indirectly as a result of any error or omission contained in this document. The information does not supersede any legislation and readers who are in doubt regarding any aspect of the information displayed in the document should refer to the relevant legislation, or seek a formal opinion from a suitably qualified individual.

OFFICE OF THE
TAX OMBUD

Ensuring fairness

The Office of the Tax Ombud

Atrese ya e-maile: complaints@taxombud.gov.za

Mogala: 0800 662 837 (toll-free) or (+27) 12 431-9105

Fekse: (+ 27) 12- 452-5013

Atrese ya Bodulo

Menlyn Corner, 2nd Floor,
87 Frikkie de Beer Str,
Menlyn,
Pretoria

Aterese ya Poso

PO Box 12314,
Hatfield,
0028